

**ՆԵՐԴՐՈՒՄԱՅԻՆ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ԶԵՎԱԿՈՐՄԱՆ ԴԵՐՆ ՈՒ
ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ**

Ներդրումը դա կապիտալ ներդրումն է (դրամական, նյութական և ոչ նյութական ձևերով) ձեռնարկատիրական գործունեությունում, իրականացվող օբյեկտներում եկամուտ (տոկոս կամ շահաբաժին) ստանալու, կապիտալն ու ակտիվները ավելացնելու կամ այլ նպատակներ իրագործելու համար¹:

Հայաստանի Հանրապետությունում ներդրումների խրախուսումը տնտեսական քաղաքականության առաջնահերթ ուղղություններից է: Ներդրումային նպատակաուղղված քաղաքականությամբ և իրականացմամբ է պայմանավորված երկրի զարգացման հետագա ընթացքը: ԱՊՀ երկրների շարքում Հայաստանի ներդրումային դաշտը համարվում է ամենաբացերից մեկը: Սակայն համաշխարհային ֆինանսատնտեսական ճգնաժամի հետևանքով ՀՀ-ում վերջին տարիներին նկատվում է օտարերկրյա ներդրումների ծավալի նվազում:

Չնայած այն բանին, որ Հայաստանն ունի ռիսկայնության հետ կապված խնդիրներ, այդ թվում շրջափակում, Ղարաբաղյան հիմնահարց և այլն, այնուհանդերձ ունի լայնածավալ ներդրումների կարիք: Դրա համար ներդրումների ներգրավումը եղել է մեր երկրում վարվող տնտեսական քաղաքականության կարևոր հիմնահարցերից մեկը: Ներդրումների ներգրավման համար անհրաժեշտ է ներդրումային բարենպաստ միջավայրի ստեղծում, որն էլ կապահովի ՀՀ-ում տնտեսական կայուն աճ:

ՀՀ-ում օտարերկրյա ներդրումների հետ կապված հարաբերությունները կարգավորվում են «Օտարերկրյա ներդրումների մասին» ՀՀ օրենքով²: Համաձայն այս օրենքի՝ օտարերկրյա ներդրումները կարգավորող ՀՀ օրենսդրության փոփոխության դեպքում ներդրման պահից սկսած 5 տարվա ընթացքում, օտարերկրյա ներդրողի ցանկությամբ, կիրառվում է

¹ Բայադյան Ա.Հ., Տնտեսագիտական բառարան, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատարակչություն, Երևան, 2014, , էջ 348:

Баядян А.Х. - Экономический словарь, Издательство «Наука», НАН РА, Ереван, 2014, стр. 348.

² «Օտարերկրյա ներդրումների մասին» ՀՀ օրենքը ընդունվել է ՀՀ Գերագույն խորհրդի կողմից 1994թ. հուլիսի 4-ին, Հ.Ն.-1093-1, ՀՕ-115:

ներդրումների իրականացման պահին գործող օրենսդրությունը: Այժմ էլ օրենքում նախատեսվում են փոփոխություններ, որոնք կնպաստեն ներդրումների և գործարար միջավայրի կայուն զարգացմանը:

Ներդրողները ձգտում են ներդրում կատարել այն ոլորտում, որը ապահովված կլինի բազմաթիվ երաշխիքներով, որոնցից ելնելով մեր երկիրն էլ պետք է հնարավորին չափով բարենպաստ պայմաններ ստեղծի ներդրողների համար՝ սահմանելով երաշխիքներ և արտոնություններ:

Ներդրողը հաշվի է առնում տվյալ երկրում շահույթ ստանալու ու ռիսկը նվազեցնելու գործոնները և, որպես կանոն, հաղթում են այն երկրները, որոնք ունեն բարենպաստ ներդրումային միջավայր ու բավարարում են շահութաբեր ներդրում կատարելու բոլոր ակնկալիքները: Ուստի մեր երկրում ներդրումային վարկանիշի բարձրացման ձևերից մեկը ներդրումային ռիսկի զսպումն է:

Հայաստանի Հանրապետությունում ստեղծվել են տնտեսական նախադրյալներ ազատ մրցակցության, շուկայական տնտեսության ձևավորման և գործարարության ազատ ձևերի ընտրության համար:

Համաձայն «Գործարարությամբ զբաղվելը 2013» (Doing Business 2013) դասակարգչի, Հայաստանը 185 երկրների շարքում զբաղեցնում է 32-րդ տեղը¹:

ՀՀ-ում ներդրումային միջավայրի ձևավորումն արդիական դարձավ անկախության հռչակումից հետո:

Վերջին տարիներին Հայաստանի Հանրապետությունում կատարվող ներդրումների մակարդակը նվազել է: Չնայած, ՀՀ կառավարությունը ցանկանում է օտարերկրյա ներդրողների ուշադրությունը գրավել տարբեր ոլորտների ուղղությամբ՝ տուրիզմ, բժշկություն, կոնյակագործություն, սննդի արդյունաբերություն, և այլն, սակայն նրանք ներդրումներն ավելի շատ կենտրոնացնում են քիմիական արդյունաբերության, հանքարդյունաբերության, թեթև արդյունաբերության, էներգետիկայի և հեռահաղորդակցության ոլորտներում: Ուստի, կարևորագույն ներդրումային միջավայրը բարենպաստ դարձնելու համար պետք է մշակել և իրագործել արդյունավետ ներդրումային քաղաքականություն:

Ներդրումային հոսքերի կառավարման քաղաքականությունը մշակելիս պետք է հաշվի առնել հնարավոր բացասական ազդեցությունները: Օրինակ, ներդրումը կարող է կատարվել միանվագ, իսկ շահույթի ստացումը կրի մշտական բնույթ: Նման պարագայում կարևոր է շահույթի

¹ Doing Business 2013.Smarter Regulations for Small and Medium-Siz Enterprises, International Bank for Reconstruction and Development, The World Bank, 2012, 270 pages.

վերաներդրումը, որի համար անհրաժեշտ է ներդրումային բարենպաստ միջավայր: Օտարերկրյա ներդրողները կատարում են իրենց ներդրումներն այնպիսի ոլորտներում, որոնք ապահովում են արագ հատույց, ինչը հանգեցնում է տնտեսության զարգացման անհամամասնությանը և դրա համար էլ պետության կողմից անհրաժեշտ է կառավարել կապիտալ հոսքերի ուղղությունը, որը վերաբերում է հատկապես բնապահպանական տեսանկյունից վտանգավոր արտադրություններին:

Ներդրումային քաղաքականության արդյունավետ իրականացման համար պետք է ունենալ դրանց օժանդակող, խթանող և դրանց պաշտպանության հարցերով զբաղվող մասնագիտացված ենթակառուցվածքներ: Մեր երկրում այդ գործառնությունները իրականացնում են հետևյալ պետական կառույցները՝ ՀՀ էկոնոմիկայի նախարարությունը, Գործարարության աջակցության խորհուրդը, Զարգացման հայկական գործակալությունը, ՀՀ կենտրոնական բանկը:

Օտարերկրյա ներդրումները խթանում են՝ ընդունող երկրի տնտեսության աճին, որի արդյունքում արտասահմանյան կազմակերպությունների գործունեությունը դրդում է տեղական կազմակերպություններին արագ անցում կատարել բարձր և նորագույն տեխնոլոգիաների:

Ներդրումները պահանջում են նաև տեղական կադրերի պատրաստվածության համապատասխան մակարդակ, քանի որ ընդունող երկրի աշխատուժի որակական մակարդակը ազդում է դրա տնտեսական աճի վրա:

Օտարերկրյա ներդրումների խթանման համար կարևոր դեր են խաղում տնտեսության ընդհանուր ազատականացումը, բիզնեսի համար բարենպաստ արդյունաբերական գոտիների ստեղծումը, որը կօգնի ինչպես ներդրումների ներհոսքին, այնպես էլ տնտեսական աճի խթանմանը¹:

Ներդրումներն իրենց դրական ազդեցությունն ունեն ներդրում իրականացվող երկրի համար: Դրանք են.

- տվյալ երկրի տնտեսության զարգացման տեմպի արագացում,
- օտարերկրյա առաջավոր տեխնոլոգիաների ներգրավումն, աշխատանքի կազմակերպման և փորձի կիրառում,
- տեղական խնայողությունների օգտագործում,
- տեղական բնական ռեսուրսների օգտագործում,
- տեղական աշխատուժի որակավորման, զբաղվածության մակարդակի բարձրացում,

¹ Словарь современной экономической теории Макмиллана, М. ИНФРА- М., 2003, ст. 103-132:

- արտահանման ընդլայնում,
- նոր շուկաների բացահայտում և մուտք գործելու հնարավորություն,
- բնակչության կենսամակարդակի բարձրացում,
- երկրի նկատմամբ վստահության աճ:

Մեր երկրի համար կարևոր նշանակություն ունեցող գյուղատնտեսության ոլորտում ներդրումներն աննշան են, միայն 2006 թվականից սկսեցին մասամբ ուշադրություն դարձնել այս ոլորտին: Վերջին տարիներին ներդրումներ են արվել արդիական ջերմոցների, ձկնաբուծության և կաթնամթերք արտադրող ընկերությունների մեջ: Վերջերս ներդրումներ են կատարվել խաղողագործության և գինեգործության ոլորտում: 2013թ, աճում են հատկապես օտարերկրյա ուղղակի ներդրումները (ՕՌԻՆ): ՀՀ կառավարության կողմից ոլորտում բարեփոխումներ իրականացնելու դեպքում կբարձրանա ներդրողների հետաքրքրությունը, քանի որ անորոշությունը խոչընդոտում է ներդրումների հոսքին: Ներդրողները գերադասում են կայուն և ոչ թե փոփոխական իրավիճակներ, օրինակ՝ բնական գազի սակագնի փոփոխությունն ազդում է ջերմոցային տնտեսություններում ներդրումների վրա: Ներդրողները հետաքրքրված են նաև կայունության ապահովմամբ հարկային դաշտում: Միաժամանակ հզորացնելով ներդրումների խթանման գործակալության կարողությունները, Հայաստանի զարգացման հիմնադրամը պետք է ձգտի ավելի լիարժեքորեն բավարարել ոլորտային ներդրումների կարիքները: ՀԶՀ-ն ունի ներդրումներով զբաղվող երկու բաժին, որոնցից մեկն աշխատում է ներդրումային ծրագրերի մշակման, իսկ մյուսը՝ դրանց խթանման ուղղությամբ: Անհրաժեշտ է այնպիսի մեխանիզմ, որով երկու բաժիններն էլ կունենան բավարար կարողություններ՝ գյուղատնտեսությանն առնչվող ներդրումներին ծառայություններով ապահովելու համար: Այն պետք է ստեղծի գյուղատնտեսության հետ կանոնավոր գործունեության մեխանիզմ: Ներկայումս այսպիսի մեխանիզմը բացակայում է կամ շատ թույլ է¹:

Ներդրողները երբեմն բախվում են հողի շուկայի և առկա հողային հարցերի հետ, հատկապես այն դեպքերում, երբ նրանց հետաքրքրում է այգիների հիմնումը կամ կերերի արտադրության կազմակերպումը: Այս դեպքում նպատակահարմար է տեղեկատվության մատչելիության կազմակերպումը՝ ներդրողների ավելի հասանելի լինելու համար: Այդ համակարգը պետք է տեղեկատվություն պարունակի տվյալ տեղանքի վիճակի վերաբերյալ:

¹ Գյուղատնտեսության ոլորտում ներդրումների խթանման ուղիները, Երևան, 2017թ., էջ 11:

Առաջիկայում ներդրումային միջավայրի բարելավման հիմնախնդիրները պետք է լինեն ՀՀ կառավարության առաջնահերթ բարեփոխումների ծրագրերում:

Անհրաժեշտ է կազմել կարողունակ երկրների և ներդրողների ցանկ, որոնք հետաքրքրված են գյուղատնտեսության ոլորտում ներդրումներ կատարելու ուղղությամբ:

Ներդրումային նպատակաուղղված քաղաքականության մշակմամբ և իրականացմամբ է պայմանավորված երկրի արդյունաբերական և գիտատեխնիկական զարգացման հետագա ընթացքը, որի պատճառով մեծ նշանակություն է տրվում արդյունավետ ներդրումային քաղաքականության մշակմանն ու իրագործմանը:

ՆԵՐԴՐՈՒՄԱՅԻՆ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ԶԵՎԱԿՈՐՄԱՆ ԴԵՐՆ ՈՒ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ ԳՅՈՒԴԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՈԼՐՏՈՒՄ

ԼԻԱՆԱ ՍԱՄՎԵԼԻ ԱԶԱՏՅԱՆ

ՀՀ ԳԱԱ Մ. Քոթանյանի անվան

տնտեսագիտության ինստիտուտի գիտաշխատող

Համառոտագիր: Հայաստանի Հանրապետությունում ներդրումների խրախուսումը տնտեսական քաղաքականության առաջնահերթ ուղղություններից է, չնայած այն բանին, որ Հայաստանն ունի ռիսկայնության հետ կապված խնդիրներ և լայնածավալ ներդրումների կարիք: Դրա համար ներդրումների ներգրավումը եղել է մեր երկրում վարվող տնտեսական քաղաքականության կարևոր հիմնահարցերից մեկը: Օտարերկրյա ներդրումները խթանում են ընդունող երկրի տնտեսության աճին: Մեր երկրի համար կարևոր նշանակություն ունի գյուղատնտեսության ոլորտում ներդրումները, և առաջիկայում ներդրումային միջավայրի բարելավման հիմնախնդիրները պետք է լինեն ՀՀ կառավարության առաջնահերթ բարեփոխումների ծրագրերում:

Բանալի բառեր. *գյուղատնտեսության ներդրումներ, ներդրումային դաշտը, երաշխիքներ և արտոնություններ, ներդրումային միջավայրի բարելավում, տեղական կադրերի պատրաստվածություն:*

РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ ФОРМИРОВАНИЯ ИНВЕСТИЦИОННОЙ СРЕДЫ В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ

ЛИАНА САМВЕЛОВНА АЗАТЯН

научный сотрудник Института экономики им. М. Котаняна НАН РА

Аннотация: Поощрение инвестиций является приоритетным направлением экономической политики в РА. Несмотря на то, что Армения имеет проблемы, связанные с рискованностью и необходимостью широкомасштабных инвестиций. Вот почему привлечение инвестиций остается одним из важнейших вопросов экономической политики нашей страны. Иностранные инвестиции способствуют росту экономики принимающей страны. Для нашей страны также важны инвестиции в сельское хозяйство, а вопросы улучшения инвестиционной среды должны проявляться в приоритетных программах правительства Армении.

Ключевые слова: *инвестиции в сельском хозяйстве, инвестиционная среда, гарантии и льготы, улучшение инвестиционной среды, квалификация кадров.*

THE ROLE AND IMPORTANCE OF HAVING MORE BUSINESS-FRIENDLY INVESTMENT ENVIRONMENT IN THE AGRICULTURE

LIANA SAMVEL AZATYAN

*Research Associate, M. Kotanyan Institute of Economics
National Academy of Sciences, Republic of Armenia*

Abstract: Promoting and attracting investments into the Republic of Armenia is one of the priorities of the economic policy. Even though Armenia faces some issues associated with specific risks and needs large-scale investments, the attraction of investments has been one of the priorities of the implemented economic policy in our country. That is why investment incentives were one of the most important issues of our country's economic policy. Foreign investments contribute to the economic growth of the host country. Investments in agriculture are of great importance for our country, and hence the issues of making investment environment more business-friendly need to be prioritized by the Government of the Republic of Armenia while elaborating and implementing various reforms.

Keywords: *Investment in agriculture, investment environment, guarantees and incentives, making investment environment more business-friendly, skills and capabilities of the local workforce.*